

2.3 ንኢሳያስ አፈወርቅ፡ ጸላኢ ምበር፡ ውልቀ-ምልኪ ኣይገልጽን።

ኣቶ ኢሳያስ አፈወርቅ፡ ጸላኢ ህዝቢ ኤርትራን ሃገራዊት ገብረ-ኤርትራን ብምዃን፡ ውልቀ-ምልኪ (Dictatorship) ዝብል ቃል፡ ንዕኡ ብልክዕ ዘይገልጽ መጻውዒ እዩ። ከመይ ኢሳያስ አፈወርቅ፡ ኣብ ኤርትራ፡ ከም ሓዲ ባዕዳዊ ጸላኢ ኮይኑ፡ ህዝባውን ሃገራውን ገበናት፡ ክፍጽም ዝጸንሐን ዝፍጽም ዘለዎን፡ ጸላኢ ህዝብን ሃገርን ኤርትራን ሰላምን ምበር፡ ውልቀ-መላኺ (dictator) ጥራሕ ኣይኮነን። ሓዲ-ሓዲ ግዜውን ንኢሳያስ፡ “ናይ ኣፍሪቃ ሰሜን ኮርያ ውልቀ-መላኺ” ክብልዎ ይስማዕ፤ እዚውን ንኤርትራዊ ሃገራውነት ዘይብሉ፡ ንኢሳያስ አፈወርቅ ኣይገልጽን፤ ናይ ኮርያ ውልቀ-መላኺ፡ ናይ ሃገሩ ምክልኻልን ጸጥታን፡ ኣብ ዝለዓለ ደረጃ ንዘብጽሑ፡ ባዕሉ ንሕዝቡን ሃገሩን ዘዕነወን ዝበተነን፡ ንናይ ወጻኢ ኣይልታት ዘቃልዕን፡ ምስ ዕዋላ ኢሳያስ አፈወርቅ ክመሳሰል ኣይከኣልን። ባዕሉ ካልእውን ገለ ዜጋታትን ምሁራትን፡ “ፕረሲደንት ኢሳያስ፡ ሃገራዊ እዩ ነይሩ፡ ሕጂ ግን ጠሊሙና፡ ኢሳያስ ከዳዕ (traitor) እዩ፡ ንሕፍሰ ሰለዝተገራህና፡ ... ተግባር፡ “ ወዘተ፡ ምባልውን፡ ንዓና ንዝተገባኻ ዝምልከት ሕቶ ምበር፡ ንመንነትን እምነትን ኢሳያስ ኣይገልጽን፤ ከመይ ኢሳያስ ጠሊሙ ድዩ፡ ዕላማኡ ለዊጡዶ ነይሩ፡ ነቲ ኢሳያስ ባዕሉ ኣብ ታሪኽ ዘግሃዶም ሓቅታትን፡ ኔና ክንርኢ ዘይምክኣልናን፡ ኔና ዘይንቐሕናሉ ጉዳይ እዩ። ግን፡ “ኢሳያስ ጸላኢና እዩ” ክብል ከለኹ፡ ዕሙት ጽልኢ ዘበግሶ ከምዘይኮነ፡ ምብራህ ከምዘድሊ ክሕብር። ባዕሉ መሰረት፡ ነዚ ውልቀ-መላኺ 'dictator' ዝብል መጻውዒ፡ ከምኡ መለለዩ ሓዲ ጸላኢ (characteristics of enemy)፡ ከመይ ከምዝመስል ብሳይንሳዊ መገዲ፡ ቅሩብ ክገልጽ።

1ይ - ውልቀ-ምልኪ ወይ ውልቀ-መላኪ፡ ብእንግሊዘይና፡ 'dictator' or 'dictatorship' ዝብል፡ ናይ ጠባይት ወይ ስርዓት መጻውዒ ቃል፡ ካብ መበቐሉ እንተርኢና፡ ጽብቕ ኣመት ወይ መልእኽቲ (positive implication) ዝነበሮ እዩ። እዚ ማለት፡ እቲ 'Dictator' - ውልቀ-መላኺ፡ ዝብል ቃል፡ ካብ 500 ቅ.ል.ክ. ክሳብ ሳልሳይ ክፍለ-ዘመን ድ.ል.ክ. ኣቢሉ፡ ፍሉይ ሥልጣን ዝነበሮ ዳኛ ወይ ፈራዳይ ናይ ሮማ (the office of an extraordinary Roman magistrate; or Roman chief magistrate) ዝነበረ እዩ። እዚ ፍሉይ ሥልጣንዚ፡ ኣብ ግዜ ውግእ፡ ባዕሉ ዝለዓለ ፖሊቲካዊ ባዕል ስልጣን (consul)፡ ውግእ ወይ ተቓውሞ ንምቁጽጻር፡ ንሓጺር ግዜ (ማለት ካብ ሽዳሽተ ወርሒ ዘይበልጽ) ዝወሃብ፡ ፍሉይ ሥልጣን እዩ።

2ይ - እዚ ኣብ ግዜና ዝግለጽ፡ ኣምር-ስርዓተ ውልቀምልኪ (dictatorship) ግን፡ ካብ 17 ክፍለ-ዘመን ዝጀመረ ኹይኑ፡ 'ንሥልጣን ሃገርን ህዝብን፡ ብዘይዲሞክራሲያዊ መገዲ ምግባት'፡ ዝብል ሕማቕ ትርጉም (negative connotation) ዘለዎ መግለጺ እዩ። ኣብዚ ናይ መዋዕልና ታሪኽ፡ ካብ ዝተራእዩ ውልቀ-መላኺቲ፡ ንሓባራዊ ባህርታቶምን ፖሊቲካዊ ተግባራቶምን ዝገልጽ፡ ገለ ምጥቃስ ሓጋዚ እዩ። እዚኣቶም ከኣ፡ ብዲሞክራሲ ዘይኣምኑን ዘይፈቕዱን፡ ሕጋዊ ፖሊቲካዊ ተሓታትነት ዘይብሎም፡ ኣብ ፖሊቲካዊ ሥልጣን ንዝቃደዱም፡ ብዘይ ንሕሰያ ዝቀትሉን ዝኣሰሩን፡ ንኹሉ ናይ ሃገር ትካላት ዝቆጸሩ፡ ንሥልጣን ብዕልዎ-መንግስትን ካልእ ዘይሕጋዊ መገድን ዝጭብጡ፡ ብፍላይ ኣብ መንእሰያት ናይ ሕጽብተ-ኣእምሮ (indoctrination) ወፍሪ ዘካይዱ፡ ብህዝቦም ክምለኹን ክፍተውን ክፍርሑን ዝደልዩ፡ ንተኸተልቶምን ዓሌቶምን፡ ሕልፊ ግንዖ ከምዝህልዎም ዝገብሩ፡ ልዕሊኹሉ ግን፡ ዝደዳ 'ሃገራውያን' ከምዝኾኑ፡ ንርእሶም ዝኣምኑን ዝስምዖምን፡ ከምኡ ኣብ ሃገር፡ ስራሕ ዝፈጥሩ ትምህርትን ኢንዱስትሪን ዝሓንጹ፡ ወዘተ፡ ክጥቀስ ይከኣል። ጭብጥ ኣብነት ንምጥቃስ፡ መዓመር ቀዛፊ ናይ ሊብያ፡ ንህዝቡ ካብ ድኽነት ሓራ ዝገበረ ውልቀ-መላኺ፤ መንግስቱ ኃ/ማርያም ናይ ኢትዮጵያ፡ ብመሳፍምቲ ዝተገበተ መሬት ኢትዮጵያ፡ ንኣረሰታይ ህዝቢ ወዲ መሬት ዝግደለ፡ ንሓድነት ሃገሩ ኢትዮጵያ ዝተቐለሰን ውልቀ-መላኺ፤ ሳዳም ሓሰን ናይ ኢራቕ፡ እቲ ኣብ ሃገሩ (ዳርጋ ካብ ዓለም) ዝበዘሉ ምሁራን (scientists) ዘፍረዩ ውልቀ-መላኺ፤ ፊደል ካስትሮ ናይ ኩባ፡ ንሃገሩ ብምዕሩይ ሰብኣዊ ምዕባል (human development)፡ ዓቢይ ዓወት ዘመዝገበ ውልቀ-መላኺ፤ ኪም-ጅን-ኡን፡ ናይ ሰሜን ኮርያ፡ ንሃገሩ ብወተሃደራውን ጸጥታውን፡ ርእሰተ-ኣማንነት ዘጸንዐ ውልቀ-መላኺ፤ ወዘተ፡ ዝዓይነቶም ሃገራውያንን፡ ንሃገራዊ ትካላቶም ብመደብ ዘዩብረሱን፡ ንግዳማዊ ሓይሊ ኣሕሊፎም ዘይህቡን፡ ሃገራዊ ትካላት ዘለዎም፡ ውልቀ-መላኺቲ ከምዝነበሩን ከም ዘለዉን ንዕዘብ። ካብዘም ዝጠቐስኩም፡ ብዙሓት ሓባራዊ መለለዩ ወልቀ-መላኺቲ፡ ንናይ ኣቶ ኢሳያስ አፈወርቅ ዝመሳሰል፡ ክትረከብን ክተነጻጽርን፡ ኣይከኣልን። ግን እስከ ካብቶም መለለዩ ዕዋላ ኢሳያስ፡ ገለ ክጠቕስ።

3ይ - ናይ ዕዋላን ሳይንቲስትን ኣቶ ኢሳያስ አፈወርቅ ባህርታትን ተግባራትን እንተርኢና፡ ካብዘም ዝጠቀስኩም ውልቀ-መላኺትን ውልቀ-ምልኪን፡ ፍሉይ ዝገብሮ ነገር፡ ኢሳያስ ናይ ሓዲ ጸላኢ ስራሕ ዝሰርሑ፡ ጸረ-ሃገራዊ ዝኾነ ተግባራትን ተርእዮታትን ክፍጽም ኢና ንዕዘብ። ገለ ካብቶም ዝረኣዩና ንምጥቃስ፡ ኢሳያስ ምስ ጉጅለኡ፡ ብኣቓውማኡን ተግባራቱን፡ ብልክዕ ናይ ማፍያ ጉጅለ (mafia organisation) ምስልን ባህርን ዘለዎምበር፡ ንመንግስቲ ወይ ውልቀ-ምልኪ ዘይመሳሰል፤ ንትካላት ሃገራዊት ገብረ-ኤርትራ፡ ብመደብ ዘፍረሰ፡ ኣንጻር ሃገራዊት ህዝባን ዝሰርሑ፡ ብዕሱባት ጉጅለ ዝተሰነዩ፡ ዕዋላ ውልቀ-ሰብ እዩ። ኣብ ግዜ ገድልን ድሕሪ ናጽነትንውን እንተኾነ፡ ንህዝቢ ኤርትራ፡ ብሃገራዊ ሓልዮት ዘይብሉ ኩናትን ሓለዎ-ሰውራን ዘሕለቐ፤ ቀዳማይ ዕላማኡ ምስተገባኑ፡ ናብቲ ንስርዓት ደርግ ምውጃስ ተሰጋጊሩ ዝመጸ (ምዕራባዊ ዓለምውን ንኮሙኒስታዊ ደርጊ ዝዋጋኣሎም ይደልዩ ነይሮም እዮም)፡ ኤርትራዊ ዕላማ ናጽነት ግን፡ ዘይብሉ ሰብ እዩ። ኢሳያስ ብስቲር መገዲ ንኹናት ሓድሕድ ከምዘይፍታሕ ገይሩ'ዩ፤ ካብ ኣፍደገ-ናጽነት 'ኣስሓብ'

ብዙብል ስልጣን፣ እቲ ዝዓበየ ውልቃዊ መደቡ ኣሳሊጡዮ፣ ኣብ መዳእታኡ ከኣ፡ ከም ሓደ ጸላኢ በዓል ፍሉይ ዕላማ፡ ንውድብ ህዝባዊ ግንባር በሊዑ፡ ንሃገረ-ኤርትራ ኣዕነው።

ኣብ ድሕሪ ናጽነት፡ ዕዋላ ኢሳያስ፡ ነቲ ኣብ ኣኼባ ለንደን ግንቦት 1991 (London Conference, May 1991) ቅድሚኡን ዝነበረ፡ ዘምለጠን ዘይሰለጠን ፈተነታት ኩሉ ንምምላስ፡ ብመገዲ ሳዋ ኣቢሉ፡ ንሕና ብድቁሳትናን፡ ኣብ ናይ ሕልሚ ቅዋም ምንዳፍ፡ ከምነኹድድ ብምግባርን፡ ናብ ውግእ ባድመ (ግንቦት 1998) ወሲዱና እዩ። ኩሉ ውሽጣውን ግዳማውን ፖሊቲካ ሃገርና ከኣ፡ ኣብዛ ሓረግዚ ተንጠልጠለት፤ ባዕልና ብዕሽነትና “ዶብና ከይተሓንጸጸ” ዝብል ህልኸን ዕሽነትን ተሰኪምና፡ ዕንክሊል ብምባል፡ ምስ በዓል ዕላማ ኢሳያስ ኮይና፡ ሃገርን ሕዝብን ኣባዲምና። ኢሳያስ፡ ካብዚ እዋንዚ ጀሚሩ ዝቐጸሎን ዘውረደን፡ ሰብኣውን ሃገራውን ዕንወት፡ ርኢኻ ጥራሕ፡ ብፍላይ መጥፍኢና ዶባዊ ኩናት ስም ወልዑ፡ ኢሳያስ ጸላኢና ምዃኑን፡ ጸላኢና ኢሳያስ፡ ናብይ ይምርሽ ምህላዉን፡ ንምርድኡ ቀሊል ነበረ።

ካብ ጽባሕ ናጽነት ጀሚሩ፡ ኢሳያስ ኣፈወርቂ፡ ባዕሉ ብቃላቱ ዝበሎን ብተግባር ዝገበሮን፡ ናይ ጸልእን ብድዕን፡ ገሊኡ ከምዚ ይብል፡ “ንህዝቢ ኤርትራ፡ ሳእነን ከሳብ ዝበልዓ ክገብረን እየ! ቃል ኢሳያስ ንኤርትራውያን ዝበሎ፤ “ጽንሕነ፡ ንስኽን ክትሓንጸ፡ ኣነ ከፍርስ፡ ክንራብረብ ኢና፡ ንሚንስተራት ብጸቱ (ኣባልት ፪-15)፡ ኣብ ጽባሕ ናጽነት ብታህዲድ ዝበሎም። ኢሳያስ፡ ንሕብረተሰብ ኤርትራ፡ ብፍላይ ንመንእሰይ ወለዶ፡ ኣብ ሓደ እዋን፡ ብሕግም ኤድስ ንምልባድ፡ ብመልክዕ ግፋን ካልእ ፈተነ ገይሩ እዩ፤ ኣብ ካልእ እዋንውን፡ ንመንእሰይ ወለዶ፡ ምስ በደዊን ኮይኑ፡ ናብ ዘመናዊ ዕዳጋ ሰብ ዘውረደን፡ ንስደት ኣሕሊፉ ዝጓዳደን፤ ኣብ ላምፓዱዛ (ኢጣልያ)፡ ልዕሊ 360 ጨላቕዕ ዜጋታትና፡ ብሓንቲ ረፍዲ እንክጠፍኡ፡ ሃገራት ኣፍሪቃን ናይ ኢህአዴግ ኢትዮጵያን፡ ባንዴራኡን ፍርቂ ኣውራጃን፡ ምስ ደቁ ዝሰኣነ ህዝቢ ኤርትራ ሓዘነን እንኪገልጽ፡ ብጽልኢ ዝግወረ ገበናዊ ኢሳያስ ምስ መገልገልቱ ግን፡ ቅጭጭ ከይበሎም፡ ብባጫ ሓለፍዎ። ከምኡ፡ ኢሳያስ ንሰብኣውን ፖሊቲካውን ቁጠባውን ባህላውን ቅርጽታትን ዓቕምታትን ኤርትራ ብመደብ ኣዕንዮ፡ ተገልቢጡ፡ “እዛ ሃገር ዘላዋ ዮብላን፤ ቁጠባ ሃገር ትካላት ሃገር፡ ኩሉ ዓንዮ ኣዩ፡ ወላ-ሓንቲ ዝተረፎ የለን፤ ኣብዚ ሰናን መሬት፡ ብጣልያን ዝተሓንጸ ቅርጽታትን ጽርግያታትን መገዲ-ባቡራታንውን፡ ከይተረፈ ዓንዮ እዩ፡ ኣሰሩውን የለን”። ወዘተ፡ እናበለ ዝላገጽ፡ ዕዋላ ጸላኢ እዩ። ሕጂውን ብስም ኮቪድ-19 (ኮሮና ቫይረስ) ኣማኻንዮ፡ ህዝቢ ንኺይሰርሕን ከይጋዮሽን ከልኪሉ፡ ኣብ ዝ ከምዕጸዉ ብምግባር፡ ብጥማት ኣማሲንዎን ይርከብ። ማዕረ-ማዕረዚ፡ ኢሳያስ ኣፈወርቂ፡ ከም ናይ በረኻ ሲና፡ ኣውያት ዘይስመዓሉን፡ ዶባዊ ኩናት ዘይተኣወጀሉን፡ ብሰላሕታን ልዕሊ 360 ኣብያተ ማእሰርቲ ብምፍጣር፡ ንሕዝቢ ኤርትራ፡ ንልዕሊ 20 ዓመታት፡ ከጥፍኦ ዝጸንሐ ኣይኣከሎን፤ ንምልኣት ዕላማኡ ኣየረጋገጸን። ስለዚ፡ ሎሚውን ንህዝብና ኣብ ናይ ጸላእትና፡ ፖሊሲ ሾቮኒስት ኣምሓራ ኩናት ኣእትዮ፡ የጥፍኣና ኣሎ፤ ንልዑላዊ መሬትናውን፡ ነዘም ሓደጋታት ዚኣቶም ኣሕሊፉ ብምሃብ፡ ጸላኢ ህዝብን ሃገርን ኤርትራ ምዃኑ፡ ብግህይ ይቐጽል ኣሎ። እቶም ኣብ መሬት ኤርትራ ዘለዉ፡ ወተሃደር ኣምሓራ ኢትዮጵያኽ፡ ክወጹ ድዮም ወይ መኣስ? ዝብል፡ ድሮ ዓቢይ ሕቶ ኣብ ቅድሜና ተደሪቡ እንሆ።

ሳዲስት ኢሳያስ ኣፈወርቂ፡ ካብ ጥንቲ ካብ ጥቅምቲ፡ ኣብ ልዕሊ ኤርትራውያን፡ ብምስጢራውነት ዝመልኦ ሰብ እዩ፤ ስለዝኾነ ብመጀመርያ፡ ብሓገዝ ዕዘባቱ፡ ነቶም ንዕላማኡ ክግግቱን ክጋልጹን ዝኸለሉ፡ ሃገራውያንን በላሕቲ ምሁራንን፡ ኣቐዲሙ ብምልቃምን፤ ከም መደቡ፡ ሕብእቲ ሰልፍን ኣባላት ጸጥታን ኣቢሉ፡ ፍርቂ መገዳ ጸራጉን ዕላማኡ ኣሳሊጡን ገሊጹን እዩ፤ ልዕሊ 350 ኣብያተ ማእሰርቲ ተኼሉ፡ ገበናት ኣንጻር ሰብኣውነት ዝፈጸመ፡ መራሕን ጸላእን ህዝብን ሃገርን ኤርትራ እዩ። እዚ ድሕሪ ምውላዕ ኩናት ባድመን፡ ብፍላይ ድሕሪ ምእሳር ፪-15ን ሰዓብቶምን፡ ኢሳያስ ጸላኢ ኤርትራ ምዃኑን፡ ብዝያዳ ዝተጋህደሉ እዩ። እቲ ሎሚ ዘሎና ሕቶ ግን፡ ናይ ኢሳያስ ኣይኮነን፡ እንታይ ድኣ፡ ናይቶም ነዚ ጸላኢዚ መሳርሒ ኮይና፡ ን20 ዓመታት ንቐልሲ ንለውጢ፡ ኣብ ደምበ ለውጢ ኮይናም፡ ዝግንቀፉን ኢሳያስ ንኺይወድቕ ዝሰርሑን እዩ። ኢሳያስን ህዝቢ ኤርትራን፡ ናይ ዕላማ ተጸባእነት (paradox) ዘለዎም፡ ብሓደ ክህልው ዘይከእሉ እዮም። ናይ ኤርትራዊ ህዝቢ ድልየትን ናጽነትን ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ናይ ሕዝቢ ትግራይ ናጽ ርእሰ-ውሳኔ ከይተረፈ ዘቀንዘዎ፡ ክብሪ ህዝቢ ዘይፈልጥ፡ ስሱዕን ዕዋላን ፍጥረት እዩ። እቲ መሰረታዊ ጸገምና፡ ካብ መፈለምታ ክሳብ ሕጂ፡ ሓደ እዩ፤ ንሱ ከኣ ቃልስን ናጽነትን ሃገርና ኤርትራ፡ ኣብ ኢድ ኤርትራዊ ህዝብን ድሌቱን፡ ኣይኣተወን ኣይተወነን ዘሎ። እዚ ኩሉ ዘጋጠመና ውድቕታት፡ ናህና ከም ሕዝብን ሃገርን ዘሎና ዕሽነታዊ ግርህናን ብኹረት ፖሊቲካን እምበር፡ ካብ ናይ ኢሳያስ ብልሓት ዝወረደና ኣይኮነን። ዓመት ይገብር፡ ካብ ተቐወምቲ ዝበሃሉ፡ ከም ሃገር ዘንጸላልወና ዘሎ ሓደጋ ርእዮም ንዝሰንበዱ ዜጋታትና፡ “ድሓን ርግእ ንበል፡ ወያኔ ኳ ጌና ኣላ (ኣይፈረሰትን?)” ክበሃል ሰሚዕና። እቲ ኣዝዩ ዘሕዝንን ዘሕፍርን እምበኣር፡ ኣብዚ ሕዝብናን ሃገርናን፡ ንዓመታት ተጨፍሊቓን፡ ኣብ ናይ ህልውና ሓደጋ ወዲቓን እናሃለወት ከላ፡ ደለይቲ ለውጢ በሃልቲ፡ ብሕሱር ሕግም ህልኸን ናይ ሳዲስት ጸላኢ ኢሳያስ ተላዕጢጥካ ምርኣይ እዩ እብሎ። ሕዝብና ዝጠፍ ዘሎን፡ ቃልስና ንለውጢ ዝዕንቀፍ ዘሎን፡ ቦቶም ኣብ ደምበ ለውጢ ዘሎና፡ ጸረ ለውጢ ዝኾነ ኣተሓሰባን ኣካይዳን ዘሎና ተቐወምቲ እዩ። ማዕረ-ማዕረዚውን፡ ንጸላኢና ኢሳያስ ኣፈወርቂ፡ ከም ሓደ ንህዝቢ ዝሓለ፡ ከም ዝሰምዕን ዝድንግጽን መራሒ ኣሚና፡ ጌና ምሕሳብናን ዕሽነትናን እዩ፤ እቲ ዝያዳ ዘሕዝን ግን፡ ኣብ ኤርትራ፡ እቲ ብዝያዳ ሽግርን ጸቢብን ኮይኑ ዘሎ፡ እቲ ከድሕን እትጽበዮ ምሁር ኮይኑ ምርካቡ እዩ።

ዶ/ር ክብርኣብ ይሥሓቕ (ለንደን)
18 ጥቅምቲ 2020